

PANDEMİ SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARINA YÖNELİK BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ

Ali CANDAN ¹
İlker USTA ²

Özet

Özet: 2020 yılı başından itibaren dünyada ortaya çıkan koronavirüs enfeksiyonu hemen hemen bütün ülkelerde hızla artarak küresel bir pandemi boyutunu almıştır. Ülkeler pandemi sürecini en az etkiyle atlatabilmek için her alanda birtakım önlemler almak zorunda kalmışlardır. Eğitim kurumlarının çoğunda yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Bu doğrultuda temel insan haklarından biri olan eğitim ihtiyacının karşılanması için çoğu ülkede uzaktan eğitim uygulamalarına yönelinmiştir. Türkiye’de de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde acil uzaktan eğitim uygulamalarına geçilmiştir. Pandemi sürecinde, uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri, uzaktan eğitimin niteliği, avantajları, dezavantajları ve sınırlılıkları konusunda yerinde tespitler geliştirebilmek için önemlidir. Daha sağlıklı ve verimli bir eğitimin verilebilmesi için, öğretmenlerden gelecek geribildirimlerle karşılaşılan olumsuz durumların tespit edilmesi gerekmektedir. Pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik bakış açılarını incelemeyi, karşılaşılan problemleri belirleyerek öneriler getirmeyi hedefleyen bu araştırmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında çalışan 82 öğretmen gönüllü olarak katılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi-Uzaktan Eğitim-Öğretmen, koronavirüs

EXAMINATION OF TEACHERS' PERSPECTIVES ON DISTANCE EDUCATION APPLICATIONS DURING THE PANDEMIC PROCESS

Abstract

Coronavirus infection emerging in the world since the beginning of 2020, it has rapidly increased in almost all countries and has become a global pandemic. Countries have had to take certain measures in every field in order to overcome the pandemic process with the least impact. Face-to-face education has been suspended in most educational institutions. In this direction, in order to meet the education need, which is one of the basic human rights, distance education practices have been directed to many countries. by the Ministry of Education in Turkey preschool, elementary school, was introduced to the immediate application of distance education in junior high and high school. Teachers' views on distance education practices during the pandemic process are important in order to develop on-site determinations about the quality, advantages, disadvantages and limitations of distance education. In order to provide a healthier and more efficient education, it is necessary to determine the negative situations encountered with the feedback from the teachers. 82 teachers working in state schools affiliated to the Ministry of National Education voluntarily participated in this study, in which quantitative research method was used. This research aims to examine teachers' views on distance education during the pandemic process, to identify the problems encountered and to make suggestions.

Keywords: Pandemic-Distance Education-Teacher

¹ Ilıcak İlkokulu, alicandanali@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5851-2146.

² Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü, ilkerusta26@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3549-1511.

1. Giriş

2020 yılının başında koronavirüs enfeksiyonu, birkaç haftada küresel bir pandemi boyutunu almıştır. Virüsün ortaya çıktığı Çin’de, alınan sert önlemler yeni Covid-19 vakalarını önemli ölçüde azaltmış olmasına rağmen, diğer ülkelerin çoğunda vaka artışı sürmektedir. İki yıla yakın süreden beri, dünyada tespit edilen vakaların sayısı, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere daha kontrol altına alınamamıştır. Türkiye’de ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde bildirildi ve bunun akabinde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından bazı önlemler alındı.

Dünyada var olan üç milyar civarındaki öğrenci sayısının yaklaşık yarısının eğitimi kesintilere uğramıştır. Bu dönemde eğitim kurumlarının çoğu kapatılmış ve yüz yüze eğitime ara verilmiştir (UNESCO, 2020a; UNICEF, 2020). Eğitimin kesintiye uğramasından etkilenen öğrenci sayısı, Türkiye’de ise yaklaşık 25 milyon öğrenciye yakındır. (UNESCO, 2020b). Bu nedenle tüm ülkelerde en önemli meselelerden biri, eğitimin aksamaması için çeşitli yollar aranmaya başlanmıştır. Pandemi sebebiyle kesintiye uğrayan eğitimi telafi etmek ve insanın en temel haklarından biri olan eğitimi alabilmesi için eğitim kurumlarınca hızlı refleks gösterilerek acil uzaktan eğitim uygulamaları tüm dünyada uygulanmaya başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Türkiye’de Covid-19 ile mücadele etmek amacıyla çoğu ülkeden daha hızlı hareket etmiştir. Küresel olarak insanlığın uzun zamandır karşılaşmadığı bu sıkıntılı süreçte okullar hemen kapatılmıştır. Bunun akabinde hem internet üzerinden çevrimiçi yollarla hem de sıkıntılı internet erişimi yaşayan birey ve bölgeler için televizyon aracılığıyla uzaktan eğitim kullanıma açılmıştır. Aynı zamanda uzaktan eğitimde ihtiyaç duyulan ders içerikleri ve materyalleri tüm kademeler için hızla üretilmiş ve uzaktan eğitim ortamlarına taşınmıştır. MEB bu uzaktan eğitim ihtiyacını karşılamak için temelde Eğitim Bilişim Platformunu (EBA) daha da geliştirerek uzaktan eğitimin daha verimli olmasını amaçlamıştır.

Pandemi sürecinde alınan önlemler sonucu yapılan online derslere ilişkin öğretmenlerin görüşleri çok önem arz etmektedir. Uygulanan uzaktan eğitimin niteliğini, avantajlı ve dezavantajlı kısımlarını ve sınırlıklarını daha faydalı ve geniş bakış açısıyla tespit edebilmek için bu görüşler çok gereklidir. Öğretmenlerden alınacak olan geribildirimler, hangi olumsuz durumlarla karşılaşıldığını tespit edilmesi ve böylece daha sağlıklı bir uzaktan eğitim yapılmasını sağlamak için çok zaruri görünmektedir. Bu gereklilikler üzere bu çalışma Koronavirüs sürecinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini belirlemek ve karşılaştıkları problemleri tespit edip öneriler getirmeyi hedeflemektedir.

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığında görevli öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının hangi düzeyde olduğunu belirlemektir. Araştırmada; ‘‘Pandemi sürecinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan okullarda çalışan öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uzaktan eğitim sürecine bakışları nasıldır?’’ sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmada aşağıdaki alt sorulara cevaplar aranmaktadır.

Öğretmenlerin uzaktan eğitimden memnuniyet düzeyleri nasıldır?

Öğretmenlerin pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimde öğrencilerine bakış açısı nasıldır?

Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde kullanılan ders araç gereçlerini yeterli bulmakta mıdır?

Öğretmenler pandemi sürecinden -eğitim-aile vb- nasıl etkilenmişlerdir?

Öğretmenlerin pandemi sürecinde uzaktan eğitim için teknoloji ve eğitim konusunda alt yapısı var mıdır? Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde geribildirim düzeyini nasıl görmektedir?

Bu araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Akşehir ilçesinde bulunan devlet okullarında görev yapan öğretmenler ve çevrimiçi anket ile sınırlıdır. Yaşanılan bu pandemi süreci daha bitmemiştir ve biteceği de net değildir. Daha kapsamlı olarak ülkeler hatta dünya bazında uzaktan eğitime karşı öğretmenlerin tutumlarının belirlenmesi çok gerekli görünmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Uzaktan eğitimin temel tanımına bakacak olursak; geleneksel eğitim faaliyetlerinin, yöntemi, yeri, zamanı, amaçları, öğretim yaşı ve benzeri sınırlılıklarına bağlı kalınmadan; kısa süreli yüz yüze öğretimin, kitle iletişim programları ve özel hazırlanmış yazılı gereçlerin bir sistem bütünlüğünde kullanılması ile yürütülen eğitim etkinlikleridir denilebilir (Hızal, 1983). Diğer bir tanımıyla uzaktan eğitim, fiziksel olarak ayrı mekanlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, teknoloji yoluyla etkileşimde buldukları bir sistemdir (Yalın, 2005). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere uzaktan eğitimin pandemi döneminde genel anlamda uygulamaya konulması gereken bir eğitim modeli olduğu ve hatta zorunluluk haline geldiği aşikardır.

Uzaktan eğitim belli bir merkezden, geleneksel yapıdaki öğrenme-öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları sebebiyle sınıf ve okul içi etkinliklerin gerçekleşme olasılığı bulunmadığı durumlarda, öğrenenler ile eğitim çalışmalarını planlayıp uygulayanlar arasında öğretim temaları ve çeşitli ortamlar yoluyla sağlandığı bir öğretim imkanı sunmaktadır (Alkan, 1987). Uzaktan eğitim tarihine bakıldığında; uzaktan eğitim XVIII. yüzyılın başlarında mektupla öğretime dayanır ancak XX. yüzyılın ilk yarısında okullara görsel-işitsel araçların girmesiyle teknoloji temelli uzaktan eğitimin başladığı görülmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitimin “mektupla öğretimden önce olan dönem” ile başladığı, ardından “yoğun mektupla öğretimin dönemi”, “tek yönlü yapılan radyo ve televizyon uygulamaları dönemi”, “çift yönlü radyo ve televizyon uygulamaları dönemi” ve “uydular ve gelecek teknolojiler dönemi” olmak üzere beş farklı evrede gelişim gösterdiği bilinmektedir (İşman, 2011). Ülkemizde ilk olarak posta hizmetleriyle başlamış olan uzaktan eğitimde öğrenme ortamları artık gelişen teknoloji ile daha kolay ve öğrenciye ulaşır bir konuma gelmiş, internet vasıtasıyla öğrencinin bilgiyi elde etmesini sağlamıştır (Uşun, 2006).

Uzaktan eğitimin, toplu ve bireysel olarak eğitimde standartlaşmayı sağlamak, uzaktan eğitim için kullanılan son teknolojileri genele yaymasını sağlayarak, bilgi erişimini ve paylaşımını en üst dereceye getirmektir. Bununla birlikte başarı ve bireysel becerinin gelişmesini sağlanması için eğitim ve uygulamalar arasındaki süreyi kısaltmak, ayrıca yoğun ve sürekli eğitim ile bilgi birikimini sağlamak uzaktan eğitimin amaçlarını oluşturmaktadır (Ağır, 2007). Uzaktan eğitimin amaçları yüz yüze eğitimin amaçlarıyla çok benzerlik gösterse de uygulama konusundaki farklılıklara adapte olmak çok önem arz etmektedir.

Uzaktan eğitim kavramının amacına ve özelliklerine ilişkin oluşturulan görüşler incelendiğinde, uzaktan eğitim temelde bireylere daha zengin bir eğitim ortamı ve kendi kendilerine öğrenme fırsatı sunmakta, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bireye öğrenme sorumluluğu kazandırmakta, eğitimi bireyselleştirmekte ve aynı zamanda yüz yüze eğitime göre daha esnek ve bireysel koşullara uygulanabilir olduğu görülmektedir. Bu sayede uzaktan eğitim, öğrencinin öğrenme stiline göre eğitim-öğretim yapılmasına olanak sağlayan bir

faaliyettir (Ekici, 2003). Newby, Stepich, Lehman ve Russell'e göre uzaktan eğitim, uzaklığın eğitime engel olabileceği zaman ve durumlarda, örneğin coğrafi açıdan uzak yerleşim yerlerinde ya da kırsal bir bölgede yaşayan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere; yeterli sayıda öğretmen ve kaynak eksikliği, hastalığı ya da fiziksel bir engeli nedeniyle eve bağımlı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, kendilerini geliştirmek isteyen yetişkinler ve örgün eğitime devam edememiş gençlerin eğitim ihtiyaçları gibi sebeplerden ötürü ortaya çıkan bir eğitim modelidir (Ateş ve Altun, 2006). Uzaktan eğitimin ortaya çıkma nedenleri farklı olsa da, pandemi döneminin olağanüstü farklı şartlarında uygulanması ve fayda sağlanması eğitim sistemindeki bütün çalışanlar için elzemdir.

Eğitimde teknoloji uygulamalarının artması ile birlikte açık ve uzaktan öğrenmede farklı iletişim araçlarının kullanımı, sanal dünyaların kullanımı yaygınlaştığı için öğretmenin de bunları kullanabilir ve öğrenmede uygulayabilir özelliklere sahip olması gerekmektedir (Ülkü, 2018). Pandemi döneminde bu özellikleri bütün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin de, pratik anlamda olmasa da en azından teorik anlamda çok hızlı bir biçimde kazanması gerekmektedir.

Uzaktan eğitimi yalnızca çevrimiçi iletişim süreçleri ve materyal ile sınırlandırmak büyük bir hata gibi görünmektedir. Çevrimdışı materyaller ve etkinliklerin de kullanılabilmesini unutmamak; eş-zamanlı (senkron) sunulan içerik kadar eş-zamansız (asenkron) sunumlarında olduğunu akılda tutarak dengeli bir eğitim ve öğretim dizaynı yapmak çok önem arz etmektedir. Bu noktada eğitim sisteminde pandemi sürecinde yapılan en sık hatalardan biri de çevrimiçi sanal ders ortamlarında fiziksel olarak çevrimdışı yüz yüze dersleri taklit etmek olmuştur (Bozkurt, 2020). Koronavirüs pandemisiyle beraber, Türkiye'de ve dünyada mevcut eğitim sistemleri, eğitimin ve öğretimin her koşulda devamlılığını sağlamak açısından hazırlıksız ve öğrenciler; okullarından, eğitim öğretim görevlilerinden ve diğer öğrencilerden fiziksel olarak ayrılmış görünmektedir (Bozkurt ve Sharma, 2020; Kılınç, 2021). Bu bağlamda bütün meslek grupları gibi öğretmenlerin de hazırlıksız yakalandığı pandemi döneminde, kriz ve alışma evresini yaşaması kaçınılmazdır. Önemli olan bu evreyi hızlı ve etkili bir şekilde atlatmaktır.

Uzaktan eğitimde öğretmenin rolleri de çok önem arz etmektedir. Karadağ ve Şen, 2014'e göre uzaktan eğitimde öğretmen; öğrenciye birebir öğretmez, öğrencinin kendi kendisini öğrenmesini sağlayacak ortamı, gerekli materyalleri hazırlar, kısaca daha çok öğrencinin danışmanı rolündedir. Bununla birlikte uzaktan eğitimde öğretmenlerin; yüz yüze eğitimde üstlendiği rollere ek olarak uzaktan eğitim uzmanı, iletişim uzmanı, içerik tasarımcısı, teknoloji uzmanı gibi yeni roller de üstlenmeleri gerekmektedir. Öğretmenlere verilen hizmetiçi eğitimlerin bu dönemde uzaktan eğitime yoğunlaştırılması hem zaruri hem de acil bir gerekliliktir.

Öğretmen, açık ve uzaktan öğrenmede dersi işleyenden çok dersin işlenmesine yardımcı ve destek veren bir rehber olarak; öğrencinin öğrenme süresince ilgisini ve merakını canlı tutabilen, dersin akışını sağlayabilen ve ayrıca teknolojik cihazları ve iletişim araçlarını da kullanmaya yatkın olmalıdır. Bu da öğretmenin geleneksel öğrenmeden farkını ortaya koymaktadır (İşman, 2011). Öğretmenlerden beklenen geleneksel görevlerinden öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, materyal geliştirme, öğretim yapma ve yönetme, başarıyı ölçme ve değerlendirme, rehberlik, öğrencilerin temel becerilerini geliştirmede katkıda

bulunma, gelişime açık olma gibi görev ve roller açık ve uzaktan öğrenmede görev alan öğretmenlerin de taşınması gereken rollerdir (Uğur, 2014).

Uzaktan eğitim programlarında öğretmenlerin rolleri ders öncesinde, ders esnasında ve ders sonrasında olmak üzere üç aşamada incelenmektedir. Ders öncesi, dersin planlaması, haftalık konu dağılımına karar veren kişi olduğu için hangi içeriği ne tür etkinliklerle yapacağını belirleyerek bunları öğrencilere haber vermesi gerekmektedir. Ders sırasında, öğrencinin ilgi ve motivasyonunu canlı tutabilmeli, gerektiğinde farklı yöntemler uygulayarak ders sürecini daha verimli hale getirebilmelidir. Ders sonrasında ise bir öğrencinin soru sorması veya ödevinin göndermiş olabilmesi ihtimali taşıdığı için biçimlendirici değerlendirmeler yapılmalıdır. Ayrıca bu sürece ilişkin not verme ve öğrencinin akademik başarısını belirleme gibi görevleri de bulunmaktadır (Gülbahar, 2009). Bunu özetleyecek olursak; uzaktan eğitim programlarında görev alan öğretmenler hem çeşitli rollere sahiptir hem de görev ve sorumlulukları sadece belli bir zaman dilimi içinde sınırlı değildir. Öğretim sürecinin öncesinde, öğretim esnasında ve öğretim sürecinin sonunda da devam ettiğini göz önünde bulundurursak yüz yüze eğitimdeki öğretmenin görev, sorumluluk ve rolleri uzaktan eğitim programlarında da aynen devam etmektedir.

Uzaktan eğitimin amaçlarından biri de öğrencinin ihtiyaçlarına cevap vermektir. Eğitim-öğretim ortamı hangi şekilde olursa olsun, öğrenen bireyin vazifesi öğrenmek için istekli olmak ve neticesinde öğrenmektir. Öğrencinin, bu öğrenme olayını gerçekleştirirken teknolojik yeniliklere açık olmalı aynı zamanda da teknolojiyi kullanabilme özelliğine sahip olması gerekmektedir (Uşun, 2006). Uzaktan eğitimin birçok faydası olabildiği gibi uzaktan eğitimin uygulanmasından ve öğrenenin özellikleri açısından birtakım sınırlılıkları söz konusudur. Bu sınırlılıkları bireyin sosyalleşmesini engelleme, bazı uygulama gerektiren derslerin uzaktan eğitim sistemiyle verilmesinde problem oluşturması, uzaktan eğitim programında yüz yüze eğitimin azlığı ve bunun öğrenci motivasyonunu olumsuz etkilemesi, teknoloji kullanımına yabancı olan öğrencilerin öğrenmede zorluklarla karşılaşması şeklinde sıralanabilir (Ağır, 2007). Öğretmenlerin yanı sıra öğrencilerin de acil uzaktan eğitime alışmaları ve kendilerini adapte etmeleri de hızlı ve etkili olmalıdır. Şüphesiz aksaklıklar yaşanması doğaldır ama önemli olan bu aksaklıkları kısa zamanda bertaraf etmek gerekmektedir.

Yöntem

Pandemi döneminde hayata geçirilen acil uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik öğretmenlerin bakış açısını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Eğitim alanında yaygın olarak kullanılan betimsel araştırma yönteminde amaç, bir konudaki mevcut durumu araştırmak ve belirlemektir (Karasar, 2005). Betimsel araştırma yönteminde, bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak esastır (Büyüköztürk vd., 2016). Bu yöntemde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

Araştırma Deseni

Bu araştırma, tarama modelinde desenlenmektedir. Frankel, Wallen ve Hyun (2009) göre, betimsel yöntem içerisinde yer alan tarama (survey) araştırmaları büyük bir topluluğun parçası olan bir grubun, bazı

görüşlerini açıklamak için bir grup insandan bilgi toplandığında kullanılmaktadır. Bu çalışma pandemi döneminde eğitim alanında aktif bir şekilde rol oynayan öğretmenlerden bilgi toplanarak gerçekleştirildiğinden dolayı tarama modeli ile desenlenmiştir.

Veri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma için kullanılacak anketin sorularının hazırlanma aşamasında, uzaktan eğitim ve pandemi konularıyla ilgili araştırmalar incelenmiştir. Benzer araştırmalarda yer alan sorular taranıp, konuya uygun sorular alınmış, daha sonra farklı sorular eklenmiştir. Bazı öğretmenlerle ön görüşmeler yapılarak, bu araştırmanın amacına uygun bir anket haline getirilmiştir. Daha sonra anket soruları çevrimiçi olarak uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Akşehir ilçesine bağlı devlet okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada kolay örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem oluşturulmak amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında görev yapan 82 öğretmene ulaşılmış ve anket gönüllülük esaslarına uygun şekilde uygulanmıştır. Ankete katılan 82 öğretmenden 39'u kadın, 43'ü erkektir.

Çalışmaya katılan deneklerin demografik yapıları 1 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Deneklerin Demografik Özellikleri

Deneklerin demografik özellikleri	Sayı(N)	Yüzde (%)
Kadın	39	47,6
Erkek	43	52,4
Toplam	82	100
Yaş Aralığı		
20-30	17	20,7
30-40	38	46,3
40-50	18	22
50 ve üzeri	9	11
Toplam	82	100

Öğrenim Durumu		
Lise	1	1,2
Lisans	68	82,9
Yüksek Lisans	13	15,9
Toplam	82	100
Öğretmenlik Hizmet Yılı		
0-5	11	13,4
5-10	11	13,4
10-15	22	26,8
15-20	23	28
20 ve üzeri	15	18,3
Toplam	82	100

Örneklem incelendiğinde; grubun % 47,6'sının (N39) kadın, % 52,4'ünün (N43) erkek olduğu görülmektedir. Grubun yaş aralıkları incelendiğinde %20,7'sinin (N17) 20-30 yaş aralığında, %46,3'ünün (N38) 30-40 yaş aralığında, %22'sinin (N18) 40-50 yaş aralığında, %11'inin (N9) 50 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Grubun öğrenim durumuna bakıldığında ise; %1,2 (N1) lise, %82,9 (N68) lisans, %15,9 (N13) yüksek lisans olarak tespit edilmiştir. Çalışma grubu öğretmenlerden oluştuğu için meslek hizmet yılları da ölçülmüştür. Bu ölçme sonucunda ise %13,4 (N11) 0-5 yıl arası, %13,4 (N11) 5-10 yıl arası, %26,8 (N22) 10-15 yıl arası, %28 (N23) 15-20 yıl arası, %18,3 (N15) 20 yıl ve üzeri meslek hizmet yılları olduğu görülmüştür.

Bulgular ve Yorum

Tablo 2: Öğretmenlerin pandemiden etkilenme düzeyi

Pandemi sizi ne kadar etkiledi? 1'den, 5'e kadar puanlayınız. (1 en düşük, 5 en yüksek)

	Sayı(N)	Yüzde (%)
1	6	7,3
2	8	9,8
3	11	13,4
4	31	37,8
5	26	31,7
Toplam	82	100

Tablo 2'ye bakıldığında, öğretmenlerin %7,3'ü (N6) 1, %9,8'i (N8) 2, %13,4'ü (N11) 3, %37,8' (N31) 4, %31,7'si (N26) 5 cevabı verdikleri tespit edilmiştir. Tablo 2'de araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük kısmının pandemi sürecinden oldukça fazla etkilendikleri görülmektedir. Dünyadaki bütün meslek gruplarında olduğu gibi, öğretmenlerin çoğunun da bu alışılmadık süreçten fazlaca etkilenmeleri normal görünmektedir. Bu etkinin olumsuz durumlara yol açmaması için gerekli önlemlerin alınması çok önemli görünmektedir.

Tablo 3: Uzaktan eğitimden memnun olma düzeyi

Uzaktan eğitimden memnununum

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	5	6
<i>Katılıyorum</i>	18	22
<i>Kararsızım</i>	16	19,5
<i>Katılmıyorum</i>	27	32,9
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	16	19,5
<i>Toplam</i>	82	100

Tablo 3'e bakıldığında, öğretmenlerin %19,5'i (N16) "Kesinlikle katılmıyorum", %32,9'u (N27) "Katılmıyorum", %19,5'i (N16) "Kararsızım", %22'si (N18) "Katılıyorum", %6'sı (N5) "Kesinlikle katılıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sadece %28,1'i uzaktan eğitimden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan öğretmenlerin yarısından fazlası (%52,4) uzaktan eğitimden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Ders materyallerinden yararlanma düzeyi

Bu süreçte ders materyallerinden tam anlamıyla yararlanabildim.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	13	15,9
<i>Katılmıyorum</i>	32	39
<i>Kararsızım</i>	11	13,4
<i>Katılıyorum</i>	16	19,5
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	10	12,2
<i>Toplam</i>	82	100

Tablo 4'e bakıldığında, öğretmenlerin %15,9'u (N13) "Kesinlikle katılmıyorum", %39'u (N32) "Katılmıyorum", %13,4'ü (N11) "Kararsızım", %19,5'i (N16) "Katılıyorum", %12,2'si (N10) "Kesinlikle katılıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sadece %27,7'sinin (N26) uzaktan eğitim sürecinde materyal kullanma düzeylerinin yüksek olduğu fakat yarından fazlasının (%54,9) materyal kullanma düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: *İnternet bağlantısından dolayı aksaklıklar yaşama düzeyi*

Bu süreçte internet bağlantısı sorunu yaşanmasından dolayı eğitimde aksaklıklar yaşadığım oldu.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	9	18,3
<i>Katılmıyorum</i>	14	17,1
<i>Kararsızım</i>	8	9,7
<i>Katılıyorum</i>	36	43,9
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	15	18,3
<i>Toplam</i>	82	100

Tablo 5'e bakıldığında, öğretmenlerin %18,3'ü (N9) "Kesinlikle katılmıyorum", %17,1'i (N14) "Katılmıyorum", %9,7'si (N8) "Kararsızım", %43,9'u (N36) "Katılıyorum", %18,3'ü (N15) "Kesinlikle katılıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir. Cevaplar incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin %35,4'ünün internet bağlantısından kaynaklanan aksaklıklar yaşamadığını fakat yarından fazlasının (%62,2) aksaklıklar yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6: *Online derslerden verim alma düzeyi*

Online derslerden sınıfta aldığım verimi alabiliyorum.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	20	24,4
<i>Katılmıyorum</i>	33	40,2
<i>Kararsızım</i>	11	13,4
<i>Katılıyorum</i>	12	14,6
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	6	7,3
<i>Toplam</i>	82	100

Tablo 6'ya bakıldığında, öğretmenlerin %24,4'ü (N20) ‘‘Kesinlikle katılmıyorum’’, %40,2'si (N33) ‘‘Katılmıyorum’’, %13,4'ü (N11) ‘‘Kararsızım’’, %14,6'sı (N12) ‘‘Katılıyorum’’, %7,3'si (N6) ‘‘Kesinlikle katılıyorum’’ cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 7: *Online derslere konsantre olma düzeyi*

Online derslere konsantre olabiliyorum.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	14	17,1
<i>Katılmıyorum</i>	31	37,8
<i>Kararsızım</i>	9	11
<i>Katılıyorum</i>	21	25,6
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	7	8,5
<i>Toplam</i>	82	100

Tablo 7'ye bakıldığında, öğretmenlerin %17,1'i (N14) ‘‘Kesinlikle katılmıyorum’’, %37,8'i (N31) ‘‘Katılmıyorum’’, %11'i (N9) ‘‘Kararsızım’’, %25,6'sı (N21) ‘‘Katılıyorum’’, %8,5'i (N7) ‘‘Kesinlikle katılıyorum’’ cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 8: *Öğrencilere etkili ders motivasyonu sağlayabilme düzeyi*

Bu süreçte öğrencilere etkili ders motivasyonu sağlayabiliyorum?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	14	17,1
<i>Katılmıyorum</i>	27	32,9
<i>Kararsızım</i>	14	17,1
<i>Katılıyorum</i>	19	23,2
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	8	9,8

Tablo 8'e bakıldığında, öğretmenlerin %17,1'i (N14) ‘‘Kesinlikle katılmıyorum’’, %32,9'u (N27) ‘‘Katılmıyorum’’, %17,1'i (N14) ‘‘Kararsızım’’, %23,2'si (N19) ‘‘Katılıyorum’’, %9,8'i (N8) ‘‘Kesinlikle katılıyorum’’ cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin performansından memnun olma düzeyi

Bu süreçte öğrencilerimin performanslarından memnunum.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	16	19,5
<i>Katılmıyorum</i>	30	36,6
<i>Kararsızım</i>	18	22
<i>Katılıyorum</i>	14	17,1
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	4	4,9

Tablo 9'a bakıldığında, öğretmenlerin %19,5'i (N16) "Kesinlikle katılmıyorum", %36,6'sı (N30) "Katılmıyorum", %22'si (N18) "Kararsızım", %17,1'i (N14) "Katılıyorum", %4,9'u (N4) "Kesinlikle katılıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 10: Pandemi sürecinde herkesin evde olmasının başarı üzerine etki düzeyi

Bu süreçte, herkesin evde olması başarıyı olumsuz yönde etkiledi.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	13	15,9
<i>Katılmıyorum</i>	22	26,8
<i>Kararsızım</i>	14	17,1
<i>Katılıyorum</i>	22	26,8
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	14	17,1

Tablo 10'a bakıldığında, öğretmenlerin %15,9'u (N13) "Kesinlikle katılmıyorum", %26,8'i (N22) "Katılmıyorum", %17,1'i (N14) "Kararsızım", %26,8'i (N22) "Katılıyorum", %17,1'i (N14) "Kesinlikle katılıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %42,7'si pandeminin başarısını etkilemediğini, %43,9'u ise etkilediğini ifade etmektedir. Etkilenen öğretmenlerin zaman içinde pandemi dönemine alışmaları, aynı zamanda uzaktan eğitim konusunda eksiklerini gidermeleri başarının artması için bir yol olarak görünmektedir.

Tablo 11: *Pandemi sürecinin aile içi ilişkileri etkileme düzeyi*

Bu süreç aile içi ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	9	11
<i>Katılmıyorum</i>	21	25,6
<i>Kararsızım</i>	14	17,1
<i>Katılıyorum</i>	29	35,3
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	9	11

Tablo 11'e bakıldığında, öğretmenlerin %11'i (N9) 'Kesinlikle katılmıyorum', %25,6'sı (N21) 'Katılmıyorum', %17,1'ü (N14) 'Kararsızım', %35,3'ü (N29) 'Katılıyorum', %11'i (N9) 'Kesinlikle katılıyorum' cevabı verdikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %46,3'ü pandemi sürecinden olumsuz etkilenmedikleri, %36,6'sı ise olumsuz etkilendikleri ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12: *Alt yapı yeterlilik düzeyi*

Online derslere bağlanmayı sağlayacak alt yapının yeterli olduğunu düşünüyorum.

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	12	14,6
<i>Katılmıyorum</i>	37	45,1
<i>Kararsızım</i>	14	17,1
<i>Katılıyorum</i>	15	18,3
<i>Kesinlikle katılıyorum</i>	4	4,9

Tablo 12'ye bakıldığında, öğretmenlerin %14,6'sı (N12) 'Kesinlikle katılmıyorum', %45,1'i (N37) 'Katılmıyorum', %17,1'i (N14) 'Kararsızım', %18,3'ü (N15) 'Katılıyorum', %4,9'u (N4) 'Kesinlikle katılıyorum' cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 13: *Online dersleri oluşturup gerçekleştirmede destek alma düzeyi*

Online dersleri oluşturup gerçekleştirmede birinden destek aldınız mı?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Evet</i>	31	37,8

<i>Hayır</i>	51	62,2
--------------	----	------

Tablo 13'e bakıldığında, öğretmenlerin %37,8'i (N31) online dersleri gerçekleştirme aşamalarında destek aldıklarını, fakat %62,2'si (N51) ise herhangi bir destek almadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 14: *Bilgisayar kullanımında hizmet içi vb. eğitim alma düzeyi*

Bilgisayar kullanımında hizmet içi vb. eğitim aldınız mı?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Evet</i>	37	45,1
<i>Hayır</i>	45	54,9

Tablo 14'e bakıldığında, öğretmenlerin %45,1'i (N37) bilgisayar kullanımında hizmet içi eğitim vb. aldıklarını, %54,9'u (N45) ise herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 15: *Uzaktan eğitim konusunda hizmet içi eğitim alma düzeyi*

Uzaktan eğitim konusunda hizmet içi eğitim aldınız mı?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Evet</i>	20	24,4
<i>Hayır</i>	62	75,6

Tablo 15'e bakıldığında, öğretmenlerin %24,4'ü (N20) uzaktan hizmet içi eğitim aldıklarını, %75,6'sı (N62) ise herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 16: *EBA platformundan yararlanma düzeyi*

Milli Eğitim Bakanlığının EBA platformundan yararlanma düzeyiniz?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Hiç yararlanmıyorum</i>	4	4,9
<i>Pek yararlanmıyorum</i>	12	14,6

<i>Ara sıra yararlanıyorum</i>	24	29,3
<i>Genellikle yararlanıyorum</i>	27	32,9
<i>Hep yararlanıyorum</i>	15	18,3

Tablo 16'ya bakıldığında, öğretmenlerin %4,9'u (N4) "Hiç yararlanmıyorum", %14,6'sı (N12) "Pek yararlanmıyorum", %29,3'ü (N24) "Ara sıra yararlanıyorum", %32,9'u (N27) "Genellikle yararlanıyorum", %18,3'ü (N15) "Hep yararlanıyorum" cevabı verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 17: Normal dönemde eğitim türü tercihi

Normal dönemde hangi eğitim türünün uygulanmasını istersiniz?

	Sayı(N)	Yüzde (%)
<i>Yüz yüze eğitim</i>	49	59,8
<i>Uzaktan eğitim</i>	8	9,8
<i>Karma (yüz yüze ve uzaktan) eğitim</i>	20	24,4
<i>Kararsızım</i>	5	6,1

Tablo 17'ye bakıldığında, öğretmenlerin normal dönemde; %59,8'i (N49) yüz yüze eğitim, %9,8'i (N8) uzaktan eğitim, %24,4'ü (N20) karma (hibrit) eğitim modelinin uygulanması gerektiğini ifade etmişlerdir. %6,1'i (N5) kararsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada öğretmenlerin pandemi sürecinden fazlaca etkilendikleri görülmüştür. Gerek normal hayatın kısıtlanmasının gerekse de salgın psikolojisinin bunda çok etkili olması muhtemeldir. Ayrıca sürecin bitimi ile ilgili belirsizliğin de bunda payı vardır. Bulgulara bakıldığında uzaktan eğitimden memnun olma düzeyi (%28,1) de fazlasıyla düşüktür. Pandemi sürecinde okulların kapatılıp yüz yüze eğitime ara verilmesi acil uzaktan eğitimin hemen devreye sokulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Milli Eğitim Bakanlığında çalışan öğretmenlerin çok kısa zaman içinde uzaktan eğitimin gerektirdiği mesleki davranışları hemen yerine getirmeleri ve bu duruma en iyi şekilde uyum sağlamaları ihtiyacı doğmuştur. Uzaktan eğitimin bir anda bütün örgün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin yapması gereken bir modele dönüşmesi; öğretmenler üzerinde gerek akademik gerekse pratik olarak bazı problemler oluşturmakta ve öğretmenlerin bu nedenle uzaktan eğitimden memnun olma düzeylerinin düşük olmasına sebep olmaktadır. Öğretmenlerin acil uzaktan eğitim uygulamalarının yüz yüze eğitimden farkını tam anlamıyla görememeleri, uzaktan eğitime uygun teknikler konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları bunda çok etkilidir denilebilir.

Öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%54,9) materyal kullanma düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Yüz yüze eğitimde ve uzaktan eğitimde kullanılan materyallerin farklı olması öğretmenlerin kullanma düzeylerinde düşük bir kullanım yüzdesi olarak kendini göstermektedir. Şüphesiz öğretmenlerin bu konuda da zorlanmaları ve eksiklik hissetmeleri gayet doğal görünmektedir. Acil uzaktan eğitim uygulamaları için çok iyi düzeyde internet altyapısı gerekmektedir. Öğretmenlerin %62,2'sinin bu konuda aksaklıklar yaşamaması şüphesiz derslerin verimliliğini büyük oranda azaltmaktadır. Bu nedenle internet altyapısı sağlayan şirketlerin bu konuda geliştirme çalışmaları uzaktan eğitimin verimliliği için zorunlu görünmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %64,6'sı online derslerden istedikleri verimi alamadıklarını belirtmişlerdir. Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin bu konudaki tecrübesizlikleri, bu düşüncenin oluşmasında büyük bir etken olarak görünmektedir. Öğretmenlerin online dersleri, yüz yüze derslerin bir taklidi olarak görmelerinin ve bu algıya göre çevrimiçi dersleri işlemelerinin engellenmesi gerekmektedir. Gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin çevrimiçi derslerle ilgili birtakım eğitimler alması ve dersler esnasında tecrübelerinin artması bu konudaki yanlış eğilimleri ve uygulamaları önemli ölçüde azaltabilir. Bununla birlikte öğretmenlerin %54,9'unun online derslere konsantre olmadığı görülmektedir. Nasıl ki bir bakkalın dükkanını kapatıp, internet tabanlı satış yapmaya geçtiğinde birtakım sorunlar yaşamaması gibi öğretmenlerin de yüz yüze öğrencileri ile işlediği dersleri bırakıp internet üzerinden çevrimiçi olarak ders vermeye başlaması da birçok sorun doğurmaktadır. Nitekim hem beklentiler hem de alışılmış ders işleyişleri bu tutumun ortaya çıkmasında da çok etkili olmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı online derslerde öğrencilere etkili bir motivasyon sağlayamadıklarını belirtmektedir. Her eğitim unsurunda olduğu gibi motivasyon sağlamada da uzaktan eğitimde farklı teknikler gerekmektedir. bu tekniklerin öğretmenlere tanıtılması bu açıdan bakıldığında çok önemli görünmektedir. Öğretmenlerin %56,1'i online derslerde öğrencilerinin performansından memnun olmadığı görülmektedir. Toplumdaki her kesim gibi öğrencilerin de pandemi sürecinden etkilenmemeleri olanaksızdır. Aynı zamanda öğrencilerin de uzaktan eğitime adapte olmaları çok zor görünmektedir. Öğrencilerin de öğretmenler gibi online derslerle ilgili eğitimler almaları bir zorunluluk olarak görünmektedir.

Öğretmenlerin %59,7'si online derslere bağlanmayı sağlayacak yeterli bir alt yapının olmadığı kanaatinde. Nitekim çevrimiçi derslerin uygulanabilmesi için birçok unsurun sorunsuz olması gerekir. Bilgisayar, internet, EBA platformu gibi unsurlardaki yetersizliklerin bu konuda etkili olduğu ifade edilebilir.

Online derslerin planlanması, öğrencilere bildirilmesi, derslerin oluşturulması ve işlenmesi gibi süreçlerde birtakım programların ve çevrimiçi uygulamaların bilinmesini gerektirmektedir. Öğretmenlerin %37,8'i bu konuda çevresindeki kişi ya da kişilerden destek aldıklarını, %62,2'si destek almadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca cevaplara bakıldığında 50 ve üzeri yaşlardaki öğretmenlerin hepsinin bu soruya 'Evet' cevabı verdikleri, 20-30 yaş arası öğretmenlerin ise 'Hayır' cevabı verdikleri görülmektedir. Teknolojik okuryazarlık konusu burada anlam kazanmaktadır ve öğretmenlerin bilgisayar ve internet kullanımı

konusundaki önceki tutum ve yeterliliklerinin bu sonucun ortaya çıkmasında çok fazla etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 14'ten de anlaşılacağı üzere MEB'in bilgisayar kullanımı konusundaki hizmet içi eğitim uygulamalarına katılımın (%45,1) az olduğu ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz bilgisayar sektörü çok hızlı gelişmekte, kullanımı da aynı anda uzmanlık gerektirmeye başlamıştır. MEB'in bu konuda öğretmenlerin yeterliliklerini artırmak için en temel vasıtası olan hizmetiçi eğitimlerle daha yoğun gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin hem teorik hem de uygulamalı olarak uzaktan eğitim konusundaki sorunlarının ve memnuniyetsizliklerinin temelinde, bu konuyla ilgili yeterli bir bilgiye sahip olmamaları yatmaktadır. Tablo 15'te de görüldüğü üzere, öğretmenlerin %75,6'sı uzaktan eğitim konusunda da hizmetiçi eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. MEB'in bu dönemde özellikle uzaktan eğitim konusunda hizmetiçi eğitimlerini fazlaştırmaya gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

EBA platformu pandemi sayesinde daha hızlı gelişmekte ve içerik çeşitliliği artmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %95,1'i az ya da çok EBA'dan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. EBA platformunun bu hızlı gelişme ve çeşitlenmesi öğretmenlerin kullanma oranlarını da artırma imkanı verebilir.

Tabloya bakıldığında öğretmenlerin yarısından fazlası (%59,8) alıştıkları ve en çok verimi alabildikleri eğitim türü olan yüz yüze eğitimi tercih etmişlerdir. Bu sonucun çıkmasında uzaktan eğitim konusundaki alt yapı yetersizliği, bilgi eksikliği, memnuniyetsizlikler çok fazla etkili olmuştur. Uzaktan eğitimi tercih eden öğretmenlerin (%9,8) ise çok az olduğu görülmektedir. Aynı zamanda %24,4'lük kesim ise karma eğitim türünün daha uygun olacağını düşünmektedir. Bu da öğretmenlerin yaklaşık dörtte birinin uzaktan eğitime uyum sağlayabildiğini ama bunun sınırlılıklarını göz ardı etmediklerini göstermektedir.

Araştırma sonuçları MEB'e bağlı devlet okullarında çalışan öğretmenlerin tutumlarının uzaktan eğitim uygulamalarının genelde dezavantajları ile daha fazla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Buradaki en büyük etken MEB, öğretmen ve öğrencilerin bu alışılmadık pandemi sürecine hazırlıksız yakalanmalarıdır.

Bununla alakalı olarak;

Öğretmenlerin bilgisayar kullanımı ve uzaktan eğitim uygulamalarını etkili şekilde uygulayabilmeleri için gereken hizmet içi eğitim almaları,

MEB'in bilgisayar kullanımı ve uzaktan eğitim konularındaki hizmet içi eğitim programlarını çeşitlendirmesi,

İnternet hizmeti şirketlerinin ve Milli Eğitim Bakanlığının uzaktan eğitim için gerekli teknolojik altyapı eksikliklerini acilen gidermesi, -

Uzaktan eğitime uygun olan ders materyallerinin hazırlanıp çeşitlendirilmesi, salgın döneminde bireyin temel haklarından biri olan eğitimin niteliğinin artırılması açısından fayda sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Alkan C, 1987. Açıköğretim: uzaktan eğitim sistemlerini karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Ağır F, 2007. Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Ateş A, Altun E, 2008. Bilgisayar öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 128.
- Bozkurt A, 2020. Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: yeni normal ve yeni eğitim paradigması. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAD, 6, 112-142.
- Bozkurt A, Sharma RC, 2020. Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic. Asian Journal of Distance Education, 15(1), i-vi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ekici G, 2003. Uzaktan eğitim ortamlarının seçiminde öğrencilerin öğrenme stillerinin önemi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 49.
- Fraenkel, J. and Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (Seventh ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gülbahar Y, 2009. E-Öğrenme, 1. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.
- Hızal A, 1983. Uzaktan öğretim süreçleri ve yazılı gereçler “eğitim teknolojisi açısından yaklaşım”. Ankara, Sevinç Matbaası.
- İşman A, 2011. Uzaktan Eğitim, 4.Baskı, Ankara, Pegem Akademi.
- Karadağ A, Şen YA, 2014. Uzaktan eğitimde rol alan kişiler ve öğretmen-öğrenci rolleri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Karadağ E, Yücel C, 2020. Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması, Yükseköğretim Dergisi, 10, 181-192.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılınç, H. (2021). Opinions of Field Experts on Practices That Will Increase the Motivation Levels of Learners During the COVID-19 Pandemic Process. In Handbook of Research on Emerging Pedagogies for the Future of Education: Trauma-Informed, Care, and Pandemic Pedagogy (pp. 191-208). IGI Global. Doi: 10.4018/978-1-7998-7275-7.ch010

Özer M, Covid 19 Salgını Sonrası Dünyada Eğitim, <https://www.meb.gov.tr/covid-19salgini-sonrasi-dunyada-egitim/haber/20936/tr>,(Erişim Tarihi:21.05.2020)

Uğur S, 2014. Açık ve uzaktan öğrenmede öğretmen rolleri. Açık Öğretimle 30 Yıl, 235-243, Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

UNESCO, 2020a. School closures caused by Coronavirus (Covid-19). <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

UNESCO, 2020b. Startling digital divides in distance learning emerge. UNESCO. <https://en.unesco.org/news/startling-digital-divides-distance-learning-emerge>

UNICEF, 2020. Unicef and microsoft launch global learning platform to help address COVID-19 education crisis.

<https://www.unicef.org/press-releases/unicefand-microsoft-launch-global-learning-platform-help-address-covid-19-education>

Uşun S, 2006. Uzaktan eğitim, 1.Baskı, Ankara, Nobel Yayınları.

Ülkü S, 2018. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Yalın, Hİ, 2005. Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.